

İvi Stangali

Ressamı Hatırlamak

Sula Bozis İstanbul'da doğdu. Zapyon Rum Kız Lisesi'ni, İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nü bitirdi. Güzel Sanatlar Akademisi'nin İç Dekorasyon Bölümü'ne misafir talebe olarak devam etti. Dostlar Tiyatrosu'nun üç yıllık dekor-kostüm eğitiminden sonra, 1970-80 arası Dostlar Tiyatrosu'nda ve özel tiyatrolarda kostüm tasarımcısı ve ilk "etnik" moda tasarımcısı olarak çalıştı. 1967'den bu yana İstanbul ve Anadolu'daki geleneksel el sanatlarını ve özellikle sanayi öncesi kadın emeğini araştırmaktadır; Osmanlı dönemi pamuklu ve ipekli dokuma, makrama, çevre, yazma ve yemek tarihi kültürü üstüne kitapları, makaleleri, sempozyum tebliğleri ve üniversite seminerleri devam etmektedir. Çalışmalarını Atina'da ve İstanbul'da sürdürmektedir. İstanbul yazmaları ve Bursa ipekli kumaşları üzerine Atina, Selanik, Larissa, İtalya, Paris ve Amsterdam'da müze ve kültür evlerinde sergiler hazırlamıştır. 1993'te kurucu ve yöneticisi olduğu Bosforis Arşivi bünyesinde sözlü tarih çalışmalarını günümüze dek sürdürmektedir. *İstanbul* dergisinde yazıları, Homefood internet sitesinde yemek kültürü ile ilgili makaleleri yayımlanmıştır. 2010'da Adalar Müzesi'nin çalışmalarına ve Santralİstanbul'da düzenlenen "İstanbul" sergisi için yapılan çalışmalara arşivinden görsel malzeme ve dokümanter film ile katılmıştır.

Kitaplarından bazıları:

Yunanca: *Boğaziçi Yazmaları* (1989), *Bursa İpekli Dokumaları* (1991), *İstanbul Rumlarının Mutfak Kültürü* (1994), *Kokonalı Yazmalar* (1996), *Trakya'dan Anadolu'ya Rumların Tat Gelenekleri* (1997), *Anadolu Makramaları* (1998), *Pera Rum Cemaati* CD ROM (2000), *Pera Rum Cemaati* (2002), *Paris'ten Pera'ya Sinema ve Rum Sinemacılar* (2008).

Türkçe: *İstanbul Rumları* (*Pera Rum Cemaati* kitabının kendi Türkçe çevirisi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011) *İstanbul Lezzeti* (Tarih Vakfı, 2000), *Kapadokya Lezzeti* (Tarih Vakfı, 2004), *İstanbul Rumlarından Yemek Tarifleri* (YKY, 2012), *Paris'ten Pera'ya Sinema ve Rum Sinemacılar* (YKY, 2014). *İstanbul Ansiklopedisi*'nde (Tarih Vakfı, 1993) İstanbul Rumları ile ilgili maddeler, *Rakı Gastronomisi: Türkiye'nin Çilingir Sofrası* (Overteam Yayınları, 2017) içinde "Trakya'dan Anadolu'ya Rumların Yemek Kültüründe İçki" başlıklı bölüm; *Cercle d'Orient'in Tarihçesi* kitabı içinde "19. Yüzyılda Pera'daki ve Cadde-i Kebir'deki Rumların Yaşamından Bir Kesit" başlıklı makale.

Doç. Dr. Seza Sinanlar Uslu Orta öğrenimini Galatasaray Lisesi'nde gördü. İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü'nde başlayan yüksek öğrenimini Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümü Yüksek Lisans Programı'nda sürdürdü. Tez çalışması *Atmeydanı: Bizans Atlı Araba Yarışlarından Osmanlı Şenliklerine* başlığıyla 2005 yılında yayımlandı (Kitap Yayınevi). 1997-2007 yılları arasında Galatasaray Lisesi'ndeki öğretmenliği sırasında geliştirdiği "Sosyal Bilimler Araştırma Laboratuvarı" projesi Sabancı Üniversitesi Eğitim Reformu Girişimi tarafından 2004 yılında düzenlenen Eğitimde İyi Örnekler Konferansı'nda en iyi 16 örnek arasına seçilerek yurt çapında çeşitli pilot bölgelerde tanıtıldı.

2008 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne bağlı Sanat Tarihi Anabilim dalında hazırladığı "Pera'da Resim Üretim Ortamı 1844-1916" başlıklı tezi ile doktora derecesi aldı. 2010 yılında İstanbul Fransız Kültür Merkezi'nde yapılan "Pera Ressamları-Pera Sergileri", 2016 yılında ise Pera Müzesi'nde açılan "Mario Prassinis: Bir Sanatçının İzinde" sergilerinin küratörlüğünü üstlendi.

2009 yılından bu yana Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Sanat Yönetimi Anabilim Dalı'nda eğitim vermektedir. Ağırlıklı olarak 19. yüzyıl Osmanlı dünyasında kültür ve sanat yaşamı, İstanbul kent tarihi, endüstriyel tasarım tarihi, kültür politikaları ve sanat eleştirisi konularında çalışmalar yapmaktadır.

Maya Stangali 1963 Kasım'ında İstanbul'da doğdu. 1964'te Türkiye'den kovulan annesi ressam İvi Stangali ile birlikte Atina'ya gitti. Liseden sonra tiyatro okulunu bitirdi, kısa bir süre tiyatrodaki çalıştı. 1994 yılında *Avgi* gazetesinde çalışmaya başladı. 2007 yılından günümüze dek aynı gazetenin özel Pazar ekinde kitap eleştirileri de yayımlanmaktadır.

İvi Stangali

Ressamı Hatırlamak

Hazırlayanlar

Sula Bozis - Seza Sinanlar Uslu

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5335
Sanat - 252

İvi Stangali: Ressamı Hatırlamak

Hazırlayanlar: Sula Bozis - Seza Sinanlar Uslu

Fotoğraflar: Maya Stangali Arşivi, Sula Bozis Arşivi, Salt Araştırma Utarit İzgi Arşivi,
İstanbul Resim ve Heykel Müzesi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Koleksiyonu

Kitap editörü: Mine Haydaroğlu
Düzeltili: Filiz Özkan

Kapak tasarımı: Nahide Dikel
Sayfa tasarımı: Mehmet Ulusel
Grafik uygulama: Arzu Yaraş

Baskı: Bilnet Matbaacılık ve Yayıncılık A. .
Dudullu Organize San. Bölgesi 1.Cad. No:16 Ümraniye-İstanbul
Telefon: 444 44 03 • Faks: (0216) 365 99 07-08 • www.bilnet.net.tr
Sertifika No: 42716

1. baskı: İstanbul, Nisan 2019
ISBN 978-975-08-4450-8

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A. ., 2019
Bütün yayın hakları saklıdır.

Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A. .
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İÇİNDEKİLER

Sula Bozis

Sunuş • 7

Seza Sinanlar Uslu - Sula Bozis

Giriş • 9

Seza Sinanlar Uslu

Kayıp Tuvallerin Ressamı • 11

Sula Bozis

Hatıralardaki İvi Stangali ve Defterleri • 45

Maya Stangali

“Karanlık Renkler” 1964-1999 • 97

Katalog

İlk Eskizler - Akademi Yılları 1 • 104

İlk Eskizler - Akademi Yılları 2 • 110

İlk Eskizler - Akademi Yılları 3 • 114

Akademi Yılları - Renkler • 118

Eskizden Tuvale • 126

Kırsal Temalar • 132

Çeşitli Çalışmalar • 138

Kitap illüstrasyonları • 142

Yayımlanmamış illüstrasyon Çalışmaları • 148

Atina Yılları • 158

İvi Stangali Biyografi • 163

SUNUŞ

İvi Stangali'nin adını ilk kez sinemacı Arif Keskiner'in *Çiçek Gibi* (2002) kitabında okudum. Süreç içinde Atina ve İstanbul'da onu tanıyan birini bulamadım. 2005 sonbaharında Atina'da tüm kitaplarımın yayımlandığı Ellinika Gramata Yayınevi'nde yeni bir çalışmamın baskıya hazırlanışı sırasında ilk kez tanıştığım editör, İstanbullu olduğumu öğrenince İvi'nin kızı Maya'yı tanıdığını anlattı. Hemen telefonla Maya'yı aradık ve görüşmek için eve davet ettim. Maya'yla ilk tanışmamız böyle gerçekleşti. 2012 ilkbaharında, annesinin gelirken yanında taşıdığı, içi eskiz ve fotoğraflarla dolu, takriben iki süpermarket poşetini çalışmam için bana getirdi. Belgeler tasnif edilerek arşivimde yerini aldı. 12 yıl gibi uzun bir sürede derlenen bilgilerle bugün kısmen bütüne varıldı.

2015 ilkbaharında kıymetli dostum Sezer Duru'yu ziyaretimde İvi Stangali'den bahsedince, onu iyi tanıdığına tanık oldum. Hatta, takriben 11 aylık olan kızıyla birlikte İvi'yi, kovulduğu gün, Atatürk Havaalanı'nda Arif Keskiner, eşi ressam Alis'le birlikte hüzünle Atina'ya yolcu ettiklerini anlattı.

Aynı yılın sonbaharında sevgili Hugette Eyüboğlu, onu evinde ziyaret ettiğimde, İvi'yle ilgili sorularıma anlatımıyla saydamlık kazandırdı. Ayrıca, Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun yaşarken aldığı mektuplardan 500 adetlik bir seçkiyle *Biz Mektup Yazardık* başlıklı kitabın matbaadan o günlerde geleceğini belirtmişti. Kısa bir süre sonra İş Bankası'nın İş Sanat Kibele Galerisi'nde "Biz Mektup Yazardık" sergisinin açılışında kitabın tanıtımı yapıldı. Sergi açılışına Atina'dan İvi'nin kızı Maya da gelmişti. O günlerde Maya ile annesiyle ilgili televizyonda bir röportaj da yapıldı.

İvi Stangali'nin İstanbul'daki yaşamı, eğitimi, çalışmaları üstüne yapılan bir araştırmada, akademisyen bir sanat tarihçisi tarafından eleştirel bir değerlendirme de gerekmektedir. 2016 ilkbaharında İstanbul doğumlu ünlü avangard ressam Marios Prassinou'sun Pera Müzesi'ndeki sergisini hazırlayan sanat tarihçisi ve serginin küratörü Doç. Dr. Seza Sinanlar Uslu'yla tanışmam, bir süre sonra Seza Hanım'a İvi'nin yaşamı üstüne yaptığım çalışmadan bahsederek eskizleri ve resimleri hakkında bilimsel bir değerlendirme ricamı sevgiyle kabul etmesi çok güzel bir işbirliği olanağı yarattı.

İstanbul İvi Stangali'nin, Onlar Grubu'nun kurucularından önemli bir sanatçının sanat hayatının unutulmaya doğru giden perspektifinin, yıllar sonra bu çalışmayla tekrar sanat çevrelerinde yer alacağı inancındayım.

Bu yolculukta Arif Keskiner'in, Maya Stangali'nin, Sezer Duru'nun, İvi'nin yeğeni Gina Oliver'in yolladığı aile fotoğrafları, Hugette Eyüboğlu'nun, Doç. Dr. Seza Sinanlar Uslu'nun katkıları olmaksızın başarılı bir yol katedilemezdi. Adı geçen bütün dostlara bir kez daha teşekkürlerimi sunarken, Yapı Kredi Yayınları'ndan çalışmaya katılan, emeği geçen arkadaşlara da çok teşekkür ederim. Koleksiyonlarındaki iki İvi tablosunun bu kitapta yayımlanmasına izin veren İstanbul Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi Rektörlüklerine de müteşekkirim.

Sula Bozis, İstanbul, 2019

GİRİŞ

2000'li yılların başlarında Onlar Grubu'na¹ atfen İstanbul'da bir sergi yapılmış ve sonrasında çeşitli yayınlarda topluluk konu edilerek, sanat tarihimizde grubun yeri, kimlerden oluştuğu, ne gibi sergiler yaptıkları gibi çeşitli yazılar yayımlanmıştı. Geriye dönüp bu yayınları taradığımızda araştırmamıza konu olan İvi Stangali adının çok az geçtiğini görmüş ve şahsın grubun kurucularından olması dışında kim olduğuna dair pek fazla bilginin paylaşılmadığını fark etmiştik. İvi Stangali grubun içinde belli belirsiz bir konumdaydı. Oysa hakkında edindiğimiz ilk bilgiler daha kuvvetli bir varlığa işaret ediyordu. Peki ne olmuştu da adı gölgede kalmış ve varlığı neredeyse unutulmaya yüz tutmuştu?

İvi Stangali 1964'te henüz 42 yaşında ve çok üretken olduğu bir dönemde, onu kuşatan aktif bir sanat ortamının içindeyken, ait olduğunu hissettiği topraklardan koparılarak, Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan Kıbrıs restleşmeleri sürecinde Yunan uyruğuna mensup olduğu gerekçesiyle sınır dışı edilmişti. Ata mezarlarının olduğu İstanbul'a elbet bir gün döneceği hayaliyle anadilini konuşan Atinalılar arasında gurbeti olanca ağırlığıyla yaşamış, zamanla umutlarını da üretkenliğini de yitirip 77 yaşında bu dünyadan göçüp gitmişti.

Oysa hayatı boyunca kendini Rum ya da Türk olarak değil sadece bir ressam olarak tanımlayan İvi Stangali, 1950'lerin İstanbulu'nda oldukça hareketli ve renkli bir dönemde varlık göstermişti. Çok sayıda dostu olmasına rağmen, yaşam öyküsü neredeyse hiç dillendirilmemişti. Onu nasıl yazmalı, nasıl anlatmalıydık? Sula Bozis'in girişimiyle İvi'nin kızı sevgili Maya Stangali'nin arşivinde bulunan sanatçıya ait defterler, kartpostallar, mektuplar vb. belgelerden hareketle bir çalışmaya koyulduk. Öncelikle İvi Stangali figürünü tarihin içinden bulup çıkarmalı ve ondan sonra da onu taşıdığı değerleri, yaşadıkları ve elbette ürettikleriyle birlikte ele almak gerekliydi. Zira İvi resme tutkuyla bağlı, hocasının çalışkan öğrencisi, feminist bir kadın ve bekâr bir anne olarak, vefalı bir arkadaş, gizemli bir dost ya da tutkulu bir sevgili olarak da tanımlanabilirdi. Uzunca bir araştırmanın sonunda erişebildiğimiz tüm bilgileri değerlendirdik. İzini sürebildiğimiz ölçüde ve tabii ki onun bize hissettirdiklerinin derinliğine inebildiğimiz kadarıyla İvi'yi anlatmaya, ha-

1 Grubun adı yazılı kaynaklarda 10'lar Grubu olarak da yer almıştır. Bu kitapta her iki yazım da kullanıldı. - ed. n.

tırlatmaya ve de yeniden doğmasına, bilinirlik kazanmasına yönelik bir çaba sarf ettik. Masalların başında duymaya alıştığımız “bir varmış bir yokmuş” sözünün İvi Stangali'nin yaşamı için ne kadar da acı verici bir gerçeğe dönüştüğünü hiç unutmadan, onu kaybolduğu yerden alıp vatani olarak gördüğü yere, sahip olduğu en önemli kimliği ressamlığıyla, ait olduğu zamana, hak ettiği şekilde yeniden yerleştirmek istedik.

Çünkü biz, bunu ona borçluyduk.

Sula Bozis – Seza Sinanlar Uslu

KAYIP TUVALLERİN RESSAMI

Seza Sinanlar Uslu

İvi Stangali'nin dünyaya geldiği 1922 senesi Anadolu direnişinin en yoğun yaşandığı yıldır. Ülke adeta yangın yeri gibiydi. İşgal altındaki İstanbul'da hayat normal gibi görünse de herkesin kulağı cephedeydi. Nihayet beklenen haber 9 Eylül'de gelmiş; İzmir geri kazanılmıştı. Fakat bu haber başkentte ikamet eden bazı Yunan uyruklu aileleri tedirgin etmiş, içlerinden kimileri İstanbul'dan ayrılmaya karar vermişlerdi. Stangali Ailesi ise hiçbir endişeye kapılmaksızın, kendilerini ait hissettikleri yerde; İstanbul'da kalmayı seçerek bir yerde kendi vatanlarını da belirlemişlerdi.

O yılın 29 Mart'ında dünyaya gelen İvi bebek, Stangali Ailesi'nin ilk bebeğiydi. Tesadüf bu ya, bir bebeğin büyüme süreciyle bir ülkenin kendini var etme süreci eş zamanlı seyredecekti. Nitekim İvi'nin bebeklikten çocukluğa ve ergenliğe geçeceği yıllar, Türkiye için de bir tür yeniden doğuş sonrası yaşanan gelişmelere sahne olacaktı. İvi ortaokul yıllarındayken Cumhuriyet'in de 10. yılı geride kalmış, büyük bir coşku ve azim duygusuyla toplum kuşatılmıştı. Ortaokul yılları da bu çok çalışan, üreten, kendini bir anlamda yoktan var eden toplumun içinde yaşanmış olmalıydı. Dostoyovski, Çehov, Kafka ve James Joyce'u Fransızcadan okumaya başladığı yıllar tam da bu zamanlardı. Bu yönüyle İvi hem Rum cemaati içinde hem de yaşlıları olan diğer gençler arasında farklı bir dünyaya ilgi duyduğunu göstermeye başlamıştı. Ayakları yere sağlam basan, sorumluluk sahibi ve çalışkan bu genç hanımın okumaya olan merakı Zapyon Rum Kız Okulu öğretmenleri tarafından da görülmekteydi. Özellikle edebiyat derslerindeki başarıları dikkat çekiyor ve ailesi de gurur duydukları İvi'nin yüksek öğrenim için ileride Sorbonne'a gideceğinin hayallerini kuruyordu. Fakat İvi'nin mesleki açıdan ilgisi bu yönde değildi. O edebiyat ya da felsefe okumak değil, sanat eğitimi alıp ressam olmak istiyordu ve bunun için de önce ailesini ikna etmesi sonra da Akademi'ye giriş sınavlarını vermesi gerekiyordu.

İlk aşama Fransız eniştesi Paul Martin'in muhalefeti sebebiyle hemen aşılamadı, eniştesi masraflarını ödeyeceğini açıkça dile getirerek bu denli okumayı seven yeğenini illa ki Paris'e götürme arzusunda idi. İvi ise olanca gençlik inadıyla direniyordu, neticede ikna olan Paul Martin oldu ve İvi izni

kopardı ama ikinci aşama daha zordu zira İvi'nin anadili Rumcaydı ve Fransızcası da hayli ileri düzeydeydi. Ne var ki Akademi'nin mülakat sınavlarını verecek kadar Türkçeye hâkim olmayışından endişe ediyordu. Sonunda 20 yaşındayken (1942) Misafir Öğrenci statüsünde Güzel Sanatlar Akademisi'ne kaydını yaptırmayı başardı. Akademi'ye girişiyle beraber İvi için yeni bir dilde ve yeni bir ifade biçiminde kendini var edeceği bir dönem başlıyordu.

Ailesinin farklı beklentisine rağmen sanatı seçen bu genç kadın hayatındaki en etkili figürlerin başında gelecek olan Bedri Rahmi Eyüboğlu ile Akademi'de tanışacaktı. O günlerde Akademi'nin en popüler isimlerinden olan Bedri Rahmi 30 yaşlarındaydı, hocalıkta da henüz beşinci yılını sürüyordu. Sıra dışı yaklaşımıyla meslektaşları arasında öne çıkan Bedri Rahmi, D Grubu'nun da önemli bir ismiydi ve resim konusunda olduğu kadar, edebiyat alanında da adını duyurmuş, şiirleri ve yazılarıyla ün salmıştı.

1940'lar Avrupa'da savaş çanlarının çaldığı, gerilimlerin arttığı bir dönemdi. Genç Türkiye ise kendi yağına kavrulma gayretinde üretime yönelmişti. Kültürel yaşamın güçlenmesi ve eğitimin öne çıkarılması Cumhuriyet Halk Partisi'nin önemli politikaları arasındaydı. Bu faaliyetler arasında sanatçıları desteklemek ve onları Anadolu kültürüyle harmanlayarak kenti kırsalla ilişkilendirmek gibi fikirler öne çıkmaktaydı. Bu gayeyle gerçekleştirilen Yurt Gezileri kapsamında Bedri Rahmi de Edirne ve Çorum'a giderek, yerel unsurlarla tanıştığı o yıllarda sanatında kendine has karakteri oluşturacak yerel, folklorik ve geleneksel çalışmalara odaklandı. Böylece Akademi bünyesinde hemen kendini belli edecek bir popülerliğe bürünmüş oldu. “*Sanatta yerellik nasıl mümkün olabilir?*”, “*Türk Resmine özgü içerik ve biçim ne olmalıdır?*” gibi soruların gündeme geldiği bu dönemde Bedri Rahmi Batı resim geleneğini de iyi bilen bir hoca-ressam olarak yüzünü Anadolu'ya çevirmişti. İvi de işte böylesine farklı bir hocanın atölyesinde resme başlamaktaydı ve tesadüf bu ya İvi'yi Akademi'deki ilk gününde Bedri Rahmi'nin Atölyesi'ne getiren kişi, Bedri Rahmi'yi Rize'de lise okurken resimle tanıştıran öğretmeni Zeki Kocamemi'di.¹ Yıllar önce nasıl Bedri Rahmi'nin hayatını değiştirmişse Kocamemi farkında olmadan şimdi de İvi'nin hayatının seyrini değiştirecekti. Bedri Rahmi'nin “*Birçokları anasının karnından ressam doğar, ben öyle bir şeye şahit olmadım. Ben yüzde yüz zorlayarak, talihimi yenmek için ressam*

1 Bedri Rahmi Eyüboğlu 1911 yılında dünyaya gelmiş, eğitimli ve kalabalık bir aile içinde yetişmişti. Orta öğrenim yıllarının sonunda ise fen derslerinden sıkıldığından bahsetmeye başlamış, okulu bırakma düşüncesine kapılmıştı. Genç Bedri gözle görülür bir buhranın eşğine gelmişti ki baba Rahmi Bey durumu Bedri Rahmi'nin ağabeyi Sabahattin Eyüboğlu'na yazdığı bir mektupta dile getirmiş ve dertleşmişti. Ancak korkulan olmamış, Bedri Rahmi lisedeki resim öğretmeni Zeki Kocamemi'nin de etkisiyle kendisine tutunacak bir dal bulmuş ve ressam olmaya karar vererek, lise sonrasında Akademi sınavlarına girmişti. Mualla Eyüboğlu Anhegger, *Hitit Güneşi*, (Haz. Tuba Çandar), Doğan Kitap, İstanbul, 2003, s. 23-25.

*oldum*² sözleri ise tuhaf bir şekilde İvi için de tırnaklarıyla kazıyarak büyük bir emekle inşa edeceği sanat yaşamının düsturu olacaktı.

İvi Stangali'nin Akademi'ye başladığı o yıllarda Bedri Rahmi özel yaşamında iki büyük aşkı aynı anda yaşamakta ve bu nedenle de hayli sarsıcı bir duygusal süreç geçirmekteydi. Bir yanda Paris'te André Lhote Atölyesi'nde tanıdığı ve evlendiği Rumen asıllı eşi Ernestine (Eren Eyüboğlu) diğer yanda öğrencisi olmuş Mari (Gerekmezyan) vardı. Bedri Rahmi yaşamında aşkı, sanatı, edebiyatı, hocalığı aynı anda olabildiğince tutkuyla yaşadığı bir dönemdedi. Onun sınıfında olmak demek bir yandan da heyecanlarını yükseklerde yaşayan, renkli bir kişiliğin dünyasına girmek demektir. Nitekim kısa zaman içinde Bedri Rahmi Atölyesi'ne giren öğrenciler kendilerini tutkulu, heyecanlı bir atölye ortamında buldular. Onlar Grubu'nun bir araya getirecek güçlü dostluk ve bağlılık harcı da böyle bir atölyede karılacaktı.

Bedri Rahmi'nin atölyesinde her atölyede olduğu gibi bazı kurallar vardı. Öncelikle resim işi sadece sınıfta yapılan bir pratik değildi; resim, insanın benliğini kuşatan bir görme ve ifade biçimi olarak görülmeliydi. Dolayısıyla da öğrencilerin bu süreçte kendilerine eşlik edecek mutlak bir eskiz defterleri olmalı ve bu defteri hep yanlarında taşımaları gerekliydi. İvi de ilk iş kendine hemen bir defter edinmiş ve daha ilk sayfalarda hocası için şu notu yazmıştı: *“İyi hoca dediler”*. Kısa bir süre sonra defterde *“Hocaya karşı korkum geçti”* diyecekti. Defterlere bakılırsa İvi'nin derslere alışıp sınıf ortamında kendini iyi hissetmesi çabucak gerçekleşmişti. Süreci yakından izleyen eniştesi Paul Martin de İvi'nin durumunu öğrenmek için Akademi hocalarından Léopold Lévy'ye ricada bulunmuş ve Bedri Rahmi'ye öğrencisi hakkındaki fikirlerini sormasını istemişti. Lévy'nin *“Nasıl gidiyor İvi'nin çalışmaları? Şarkıyı, şiiri hissedebiliyor mu?”* şeklindeki sorusu Bedri Rahmi tarafından gayet olumlu cevaplanınca eniştesi de artık Sorbonne seçeneğinin tamamen elendiğini kabul etmek zorunda kalmıştı; belli ki İvi yetenekliydi ve daha önemlisi bir hevesin değil, bir tutkunun peşinden gitmekteydi.

İlk yıl İvi için öncelikle Türkçe konusunda kendisini geliştirdiği bir yıl oldu. Eskiz defterleri de o yılların en naif kanıtını oluşturmaktaydı. Deftere düşülen notlar arasında Fransızcanın yanı sıra yer yer Türkçe yazmaya çalıştığı da görülmüyordu. Sarı renkli sayfalarda yer yer hocanın telkinleri ve uyarıları not edilmişti. Bedri Rahmi'nin *“Çalışmanıza tüm benliğinizi katmalısınız”, “Anlamamışsanız çizmeyin, yalan söylemeyin”* gibi tüm sınıfa hitaben uyarılarıyla beraber bazen de doğrudan İvi'ye yönelik sözleri de deftere yazılmıştı: *“Türkçe öğrenmelisin İvi!”*, *“İşte candan çalışan bir çocuk, aferin sana İvi”* gibi... Eskiz defterleri bir süre sonra bir günlük gibi olmaya

İvi Stangali, Eskiz defterleri 1 (1942),
r. 7, 13,2 x 10,2 cm.

İvi Stangali, Eskiz defterleri 1 (1942),
r. 36, 17,7 x 12,9 cm.

başlamıştı çünkü İvi arada kendi kendine yaptığı konuşmaları da not eder olmuştu. “*Hareketi bulunca bütünlüğü kaybediyorum, bütünlüğü bulunca hareketi kaybediyorum*” diyerek resmi öğrenirken verdiği mücadeleyi, “*İçimdeki değişmeyi bir bilsen hocam!*” derken de kendi değişimini nasıl izlediğini ifade ediyordu.

Akademi eğitimi boyunca İvi çok çalıştı. Bedri Rahmi'nin “*İşte candan çalışan bir çocuk*” şeklindeki takdirleriyle de motivasyonu hep yüksek oldu. Güzel ve verimli bir ders gününün ardından eve varır varmaz çalışmaya koyulan İvi, orda da resim yapmaya devam etti. Ya annesi Marika'yı ya da kız kardeşi Talya'yı model alıp yeni etütler oluşturdu. Bıkmadan, yorulmadan, sürekli çalıştı. Bedri Rahmi'nin tüm uyarılarını büyük bir dikkatle dinledi. Yaptığını beğenmediği durumlarda eskizleri yırtıp attığı da oldu, sil baştan çalıştıkları da. Renk işin içine girdiğinde ise heyecanı büsbütün arttı. İlk yağlıboya işini defterine not ettiği tarihte 9 Kasım 1944'tü. Renklerin ancak olgun bir desen üzerinde etkili olacağını anladı ve kendisi yeterli görene kadar karakalem eskizleri tekrar tekrar çizdi. 1942'de girdiği Akademi'den İleri İhtisas Sınıfı'ndan mezun olduğu 1949 yılına kadar eskiz defterleri İvi'nin katettiği yolu anlatacak çok sayıda çalışmayla doldu. Çok defa uyumadan ve boyası daha kurumadan okula resimler götürdü. Bu azmiyle hocasının kısa sürede örnek gösterdiği öğrencisi oldu. Mezuniyetten sonra da Bedri Rahmi Atölyesi'nin bir nevi asistanlığını yaparken, hocasının kelimenin tam anla-

İvi Stangali, Eskiz defteri 5, (1947-49),
19,3 x 12,5 cm

miyla sağ kolu olacaktı. Bu dönemde de eskiz defteri tutma alışkanlığını sürdüren İvi bazen fotoğraflarla, bazen türkülerden alıntuladığı sözlerle defterlerine tüm bir yaşamını kaydetmekteydi. Yıllar sonra bizim için de bu defterler onun yaşamını anlamamızda kılavuz rolü üstlenecekti.

Sınıfın en çalışkanı İvi olsa da tek çalışkan o değildi. Tüm sınıf çok çalışıyordu. Atölyede canlı modelin yorulup, çıkıp gittiği zamanlarda birbirlerini resmediyorlar, sıklıkla tartışmalara girip, resim odağında kurdukları dostluğu, birbirlerinin hayatlarında olup bitenlere de tanıklık ederek aralarında benzersiz bir bağ dokuyorlardı. Onların birlikte tesis ettikleri bu samimi ve dinamik ilişki Bedri Rahmi'nin de hoşuna gitmiş

Bedri Rahmi, 1946